

УДК 347.631

 DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3577552>
M.З. ВОВК,

доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, м. Львів, Україна; e-mail: mzvovk@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8740-8222>

ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ, НАРОДЖЕНОЇ ДРУЖИНОЮ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

M.Z. VOVK,

Ass. Professor, Chair of Civil and Law Discipline,
Lviv State University of Internal Affairs, Ph.D. in Law,
Lviv, Ukraine; e-mail: mzvovk@gmail.com;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8740-8222>

DETERMINING THE ORIGIN OF A CHILD BORN TO A WIFE AS A RESULT OF THE USE OF ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGIES

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEY WORDS)

Постановка проблеми. Допоміжні репродуктивні технології дозволяють людині реалізувати своє репродуктивне право на материнство, батьківство. Однак сьогодні в цій сфері наявними є певні правові прогалини. **Метою статті** є визначення порядку надання згоди чоловіком на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо дружини та її відкликання. **Використано** такі **методи** дослідження: формально-догматичний під час аналізу законодавства України, яке регулює відносини у досліджуваній сфері; формально-логічний дозволив виявити недоліки у побудові ч.1 та ч.3 ст.123 Сімейного кодексу України та запропонувати власні пропозиції щодо її удосконалення; системний використовувався для встановлення взаємозв'язку між визначенням походження дитини та згодою чоловіка на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо дружини. **Результати.** Загальна характеристика Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні дозволила змодельювати ситуації, за яких наявна або відсутня біологічна спорідненість дитини, народженої дружиною за допомогою допоміжних репродуктивних технологій, з батьками. Автором встановлено, що відповідні ситуації не впливають на правові наслідки визначення походження дитини, народженої дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. Використання статевих клітин донора або ембріона, що генетично походить від донора, не породжує для останнього батьківських обов'язків щодо майбутньої дитини. Проаналізовано порядок надання згоди чоловіком на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо дружини та порядок відкликання такої згоди. **Висновки.** Констатовано, що дитина, народжена дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, завжди походить від матері. Новонароджена дитина походить від чоловіка жінки щодо якої були застосовані допоміжні репродуктивні технології, якщо він надав письмову згоду на їх застосування. На підставі аналізу рішень національних судів вважаємо, що згода чоловіка на застосування щодо дружини допоміжних репродуктивних технологій має бути письмовою та нотаріально засвідченою. Звертається увага, що один із членів подружжя має право на відкликання своєї згоди на застосування допоміжних репродуктивних технологій шляхом подання заяви в простій письмовій формі до закладів охорони здоров'я. Таке право можна реалізувати до проведення медичних маніпуляцій.

Ключові слова: народження дитини; походження дитини; допоміжні репродуктивні технології

Problem statement. Assisted reproductive technologies allow a person to exercise his/her reproductive right to maternity and paternity. At present, there is no proper legal regulation on the issue of determining the origin of a child born of a wife using assisted reproductive technologies. The **purpose** of the article is to determine the procedure of the husband's consent on the use of assisted reproductive technologies by the wife and the procedure of withdrawing such consent. The following research **methods** are applied: formal and dogmatic method is used for the analysis of the Ukrainian legislation regulating

relations in the research field; formal and logical method allows revealing the shortcomings in the construction of Part 1 and Part 3 of Article 123 of the Family Code of Ukraine and proposing the author's suggestions for its improvement; system method is used to establish the relationship between the determination of the child's origin and the husband's consent on the use of assisted reproductive technologies by the wife. **Results.** The general characteristics of the Procedure for the use of assisted reproductive technologies in Ukraine made it possible to represent situations in which the biological affinity of a child born by the wife as a result of the assisted reproductive technologies with parents is present or absent. The author finds that the relevant situations do not affect the legal consequences of determining the origin of the child born by the wife as a result of the use of assisted reproductive technologies. The use of donor or embryonic germ cells, genetically derived from the donor, does not give rise to the last parental responsibilities for the unborn child. The procedure of the husband's consent to the use of assisted reproductive technologies by the wife and the procedure of withdrawing such consent is analyzed. **Conclusions.** It is stated that the child born of the wife as a result of the use of assisted reproductive technologies is always descending from the mother. A newborn child is descended from the husband of a woman to whom assisted reproductive technologies have been applied if he gave written consent for their use. Based on the analysis of the decisions of the national courts, it is concluded that the husband's consent to the use of assisted reproductive technologies in relation to his wife should be written and notarized. Attention is drawn to the fact that one of the spouses has the right to withdraw his/her consent on the use of assisted reproductive technologies by submitting a written application to the healthcare institutions. Such a right can be exercised prior to medical manipulations.

Key words: *child birth; child origin; assisted reproductive technologies*

Постановка проблеми

Одним із основних природних прав кожної людини є право на продовження роду. Реалізація цього права відбувається через материнство, батьківство. Однак частина людей через безпліддя позбавлена можливості реалізувати його. Зокрема, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я проблема безпліддя у світі зачіпає до 15 % від загальної кількості подружніх пар репродуктивного віку. В Україні за статистикою кожна п'ята пара є безплідною. Відсоток жіночого і чоловічого безпліддя приблизно рівний і складає близько 30 %, ще 30 % пар мають порушення репродуктивної функції в обох партнерів [1].

У всьому світі широко поширена проблема безпліддя. З метою її вирішення лікарями були розроблені новітні методики лікування безпліддя – допоміжні репродуктивні технології, що дозволяють людині реалізувати своє репродуктивне право на материнство, батьківство.

Материнство та батьківство в праві визначається як факт походження дитини від певної жінки чи певного чоловіка, юридично посвідчений записом у державних органах реєстрації актів цивільного стану про народження. Однак сьогодні відсутнє належне правове регулювання питання визначення походження дитини, народженої дружиною із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій, що потребує на вирішення.

Разом із тим, правові засади походження дитини при застосуванні допоміжних репродуктивних технологій для осіб, які проживають однією сім'єю, а також для незаміжніх жінок та неодружених чоловіків були досліджені А.П. Головашук

[2]; питання визначення походження дитини, народженої сурогатною матір'ю розглядали О. Антонюк [1], Н. Гуменна [3], Ю.В. Коренга [4]. А.А. Герц, аналізуючи договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг, звертає увагу на проблемні питання, пов'язані з реєстрацією дитини, народженої сурогатною матір'ю, та наводить цікаві приклади з судової практики [5]; О.В. Розгон [6], К. Арамеш (K. Aramesh, 2009) [7] розглядають колізійне регулювання встановлення походження дитини при застосуванні сурогатного материнства в Україні та інших державах; І. Рубець [8], Дж. Досталь (J. Dostal, 2005) [9], Рут Зафран (Ruth Zafran, 2007) [10] та Реза Омани Самані (Reza Omani Samani, 2008) [11] зосереджують увагу на питаннях визначення походження дитини, зачатої та народженої після смерті подружжя або одного із членів подружжя; Х.Я. Терешко визначає дотримання інформаційних прав під час проведення лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій [12].

Але з огляду на наявні наукові прогалини, метою статті є визначення порядку надання згоди чоловіком на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо дружини та її відкликання. Її новизна полягає в авторській позиції необхідності нотаріального засвідчення письмової згоди чоловіка на застосування щодо дружини допоміжних репродуктивних технологій. Завданнями роботи є загальна характеристика нормативно-правових актів, які регулюють визначення походження дитини, народженої дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій; аналіз порядку надання згоди чоловіком на застосування допоміжних

репродуктивних технологій щодо дружини та порядку відкриття такої згоди.

Правове регулювання визначення походження дитини, народженої дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій

Відповідно до ч.1 ст.123 СК України (далі – СК України), у разі народження дружиною дитини, зачатої у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, здійснених за письмовою згодою її чоловіка, він записується батьком дитини. У ч.3 ст.123 СК України передбачено, що подружжя визнається батьками дитини, народженої дружиною після перенесення у її організм ембріона людини, зачатого її чоловіком та іншою жінкою у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій [13]. Варто зазначити, що ч.3 ст.123 СК України цілком охоплюється змістом ч.1 ст.123 СК України, а тому не має потреби для її виокремлення [14, с.68].

Механізм та умови застосування методик допоміжних репродуктивних технологій регулює Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 р. № 787 (далі – Порядок) [15]. Цей нормативно-правовий акт передбачає, що у програмах допоміжних репродуктивних технологій можуть використовуватися як статеві клітини-гамети (сперма, ооцити) обох членів подружжя, так і донора, а також як ембріон, зачатий подружжям, так і ембріон, зачатий одним із подружжя та донором або донорський ембріон. Тому при народженні дитини дружиною у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій можуть виникнути такі ситуації:

1) наявність біологічної спорідненості між дитиною і обома батьками (при використанні статевих клітин-гамет обох членів подружжя або ембріона зачатого подружжям);

2) наявність біологічної спорідненості дитини з одним із батьків (при використанні статевих клітин-гамет одного із членів подружжя та донора або ембріона, зачатого одним із подружжя та донором);

3) відсутність біологічної спорідненості дитини з обома батьками (при використанні донорського ембріона).

У всіх цих випадках правові наслідки однакові: у разі народження дитини, жінка, яка народила її, буде записана матір'ю, а чоловік жінки – батьком. Використання статевих клітин-гамет донора або ембріона, що генетично походить

від донора, не породжує для останнього батьківських обов'язків щодо майбутньої дитини. Генетичне споріднення дитини з донором усувається на другий план.

Н.Ю.Голубева звертає увагу, що батьком дитини, народженої жінкою у результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, записується чоловік жінки за наявності кількох обов'язкових обставин: 1) він має перебувати в шлюбі з жінкою, що народила дитину на час застосування допоміжних репродуктивних технологій; 2) він має надати згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій до початку медичного втручання [16, с.18].

Порядок надання згоди чоловіком на застосування допоміжних репродуктивних технологій щодо дружини

У ч.1 ст.123 СК України передбачено, що згода чоловіка на надання медичної допомоги методами допоміжних репродуктивних технологій має бути письмовою. СК України не вимагає, щоб така письмова згода чоловіка була засвідчена нотаріально.

Відповідно до п.1.8 Порядку питання щодо застосування методик допоміжних репродуктивних технологій вирішується після оформлення заяви пацієнта/пацієнтів щодо застосування допоміжних репродуктивних технологій. Згідно п.5.24 Порядку використання донорських гамет та ембріонів при лікуванні безпліддя за допомогою лікувальних програм допоміжних репродуктивних технологій здійснюється за заявою пацієнта/пацієнтів щодо застосування допоміжних репродуктивних технологій із гаметами/ембріонами донорів або заявою пацієнтки/пацієнтів про використання донорських ооцитів. Процедура розморожування і перенесення ембріонів відповідно до п.7.2 Порядку здійснюється за заявою на розморожування і перенесення ембріонів [15].

Саме в цих письмових заявах подружжя, тобто дружина та чоловік, виражають свою добровільну згоду на надання медичної допомоги методами допоміжних репродуктивних технологій. У судовій практиці існують випадки, коли такі письмові заяви-згоди підробляються дружиною або третіми особами. Лікувальний заклад, який проводить допоміжні репродуктивні технології, такі заяви-згоди приймає на віру. Наприклад, у своєму рішенні від 31.03.2011 р. Солом'янський районний суд м. Києва враховуючи те, що відповідачка визнала в судовому засіданні факт підробки підпису позивача на заяві від 12.11.2009 р., дійшов висновку, що позивач не надавав своєї

добровільної згоди на розморожування та перенесення кріоконсервованих ембріонів у порожнину матки відповідачки. Тому суд задовольнив позовні вимоги позивача та зобов'язав орган державної реєстрації актів цивільного стану виключити запис з актового запису трьох дітей про нього, як батька [17].

Не менш цікавою є наступна справа. Так, Сімферопольський районний суд АРК у рішенні від 23.05.2012 р. встановив, що позивач та відповідачка з 01.09.2000 р. перебували у зареєстрованому шлюбі, який розірвано 04.11.2010 р. У клініці репродуктивної медицини "Генезіс" 20.05.2008 р. відповідачці була здійснена штучна інсемінація, у результаті якої після спливу 36 тижнів народилась дитина. У свідоцтві про народження дитини позивач та відповідачка записані її батьками. У заяві-згоді на проведення штучної інсемінації дружини спермою донора у графі "чоловік" значиться підпис. У зв'язку із тим, що позивач заперечував проти того, що підписував відповідну заяву-згоду, судом було призначено судову почеркознавчу експертизу. Згідно з висновком експерта неможливо відповісти на питання, чи виконаний підпис у заяві-згоді на проведення інсемінації дружини спермою донора від 19.05.2008 р. позивачем або іншою особою. Тому суд позов про встановлення факту відсутності спорідненості, виключення актового запису про батьківство позивача, зобов'язання внести зміни в Книгу реєстрації народження та надати нове свідоцтво про народження зі зміною прізвища дитини залишив без задоволення [18]. Апеляційним судом АРК в ухвалі від 26.07.2012 р. рішення Сімферопольського районного суду АРК від 23.05.2012 р. у частині позовних вимог про встановлення факту відсутності споріднення з дитиною скасовано, а в іншій частині – залишено без змін [19].

Отже, вважаємо, що згода чоловіка на застосування щодо дружини допоміжних репродуктивних технологій має бути письмовою та нотаріально засвідченою. Це свого роду буде додатковим засобом охорони прав та законних інтересів учасників сімейних правовідносин при застосуванні допоміжних репродуктивних технологій, а також виключить можливість різного роду порушень їх прав та законних інтересів і не допустить порушень з їх сторони.

При лікуванні безплідності методиками допоміжних репродуктивних технологій може знадобитися декілька спроб запліднення до моменту настання вагітності. Законодавством не передбачено необхідність надання чоловіком повтор-

ної згоди чи декількох згод на надання медичної допомоги методами допоміжних репродуктивних технологій. Тому може скластися враження, що достатньо лише однієї письмової заяви-згоди чоловіка для визнання його батьком дитини, народженої дружиною в результаті декількох запліднень методиками допоміжних репродуктивних технологій.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ з приводу цього висловив таку позицію. Так, в ухвалі від 15.11.2015 р. ним було відхилено касаційну скаргу позивача на рішення Суворовського районного суду м. Одеси від 31.03.2015 р. та на ухвалу Апеляційного суду Одеської області від 05.08.2015 р. з огляду на наступне. Матеріалами справи встановлено, що позивач 18.09.2012 р. надав письмову згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій з метою, щоб його дружина завагітніла та народила дитину. Законодавством не передбачено необхідність надання чоловіком повторної згоди чи декількох згод на здійснення штучного запліднення дружини, тим більше позивачу був роз'яснений порядок проведення лікування методом ЕКО та відомо про можливість потреби здійснення не однієї спроби, перш ніж настане вагітність. Крім цього, позивач знав, що його дружина повторно поїхала в березні 2013 р. до Київського Інституту генетики репродукції для здійснення процедури штучного запліднення за допомогою взятих у нього раніше біологічних матеріалів. Ніякі дії щодо відкликання своєї заяви-згоди чи інше, що би свідчило про небажання ним здійснення штучного запліднення його дружини не прийняв, що також спростовує його доводи на підтримку позовних вимог. А згідно з висновком експертизи, позивач може бути біологічним батьком дітей, народжених дружиною, з ймовірністю 99,9 % [20].

Як ми вже зазначали, передумовою застосування допоміжних репродуктивних технологій є оформлення подружжям заяви встановленого зразка. Х.Я. Терешко зазначає, що з контексту цієї заяви очевидно, що особи, які її підписали отримали у доступній формі всю необхідну інформацію про порядок проведення лікування й були попереджені, що для лікування безплідності може знадобитися не одна спроба до моменту настання вагітності, а також й про те, що у процесі лікування можуть бути виявлені невідомі раніше факти, через які, можливо, буде потрібно змінити план чи спосіб лікування [8, с.133].

І.Я. Сенюта звертає увагу на те, що план обстеження і лікування визначає спектр медичних

послуг, які надаватимуться пацієнтові, та окреслює обсяг фактичних дій медичних працівників з надання медичної допомоги. Відтак, якщо у процесі надання пацієнтові медичної допомоги постає необхідність змінити такий план обстеження чи лікування або здійснити його коригування відповідно до стану пацієнта, то попередньо погоджений план буде змінено. Зміна плану обстеження та лікування вимагає отримання додаткової письмової згоди пацієнта стосовно таких змін. Зміна виду медичної допомоги або способу її надання також вимагають отримання додаткової письмової згоди пацієнта [21, с.302–304]. Таким чином, у разі повторного запліднення дружини в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій потрібна додаткова письмова згода подружжя, тобто як дружини, так і чоловіка. Слід також зазначити, що в заяві подружжя вказує конкретний вид методики допоміжних репродуктивних технологій, за допомогою якої буде відбуватися лікування безпліддя. Тому у разі зміни виду методики застосування допоміжних репродуктивних технологій також потрібна додаткова згода подружжя.

Якщо чоловік не надав згоди на застосування щодо дружини допоміжних репродуктивних технологій, то відповідно до ст.136 СК України він має право оспорити своє батьківство, пред'явивши позов про виключення запису про нього як батька з актового запису про народження дитини [13]. Наприклад, Долинським районним судом Івано-Франківської області у рішенні від 13.06.2017 р. [22] та Комунарським районним судом м. Запоріжжя у рішенні від 18.09.2018 р. [23] було встановлено, що дитина народилася в результаті допоміжних репродуктивних технологій за відсутності згоди чоловіка. Тому задоволені позовні вимоги про виключення відомостей особи як батька з актового запису про народження дитини.

Порядок відкликання згоди одним із членів подружжя на застосування допоміжних репродуктивних технологій

Не менш важливим є питання, чи може дружина або чоловік відкликати свою згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій. Це питання було предметом розгляду Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Так, зі змісту рішення ЄСПЛ по справі "Еванс проти Сполученого Королівства" (2007) випливає, що заявниця – пані Еванс та її партнер розпочали лікування безпліддя. У пані Еванс під час огляду у клініці діагностували передраковий стан яєчників. Перед їх хірургічним видаленням

їй запропонували пройти цикл запліднення *in vitro* (у пробірці). Під час консультації медичний персонал проінформував заявницю та її партнера про те, що кожен із них повинен підписати документ, який засвідчує їхню згоду на лікування ЕКЗ, і що кожен із них має право відкликати свою згоду до того моменту, як ембріони будуть імплантовані в матку заявниці. Після цього пара підписала необхідні документи. Згодом було створено шість ембріонів, які були поміщені на зберігання, а заявниці проведено операцію із видалення яєчників. Однак невдовзі стосунки між заявницею та її партнером припинилися і останній відкликав свою згоду на продовження зберігання ембріонів і на використання їх заявницею. Заявниця розпочала судовий процес з метою відновлення згоди на зберігання ембріонів та їх використання. Заявниця скаржилася до ЄСПЛ, що вимога згоди батька на продовження зберігання та імплантацію запліднених яйцеклітин порушувала її право відповідно до ст.8 та ст.14 Конвенції. ЄСПЛ також зазначив, що на міжнародному рівні немає одностайності у регулюванні лікування шляхом штучного запліднення та у використанні ембріонів, створених у результаті такого лікування. На думку ЄСПЛ, межі оцінки, надані державі, повинні бути настільки широкими, щоб охоплювати як її рішення втручатися в цю сферу, так і в разі такого втручання встановити детальне регулювання цих питань для досягнення балансу приватних та публічних інтересів. ЄСПЛ дійшов висновку про відсутність порушення ст.8 та ст.14 Конвенції [24].

І. Рубець наголошувала на необхідності законодавчого закріплення права особи відкликати свою згоду на застосування допоміжних репродуктивних технологій до моменту зачаття дитини. Адже волевиявлення особи може змінюватися залежно від багатьох факторів [14, с.73]. Однак слід погодитись із Н.М. Конончук, що не треба пов'язувати це право з моментом зачаття. Адже факт зачаття в певний період його фактичного існування може бути невиявленим [25, с.18]. Варто зазначити, що, наприклад, згідно п.3.10 Порядку, діагностика вагітності за рівнем бета-ХГ у крові або сечі здійснюється закладом охорони здоров'я через 10–16 днів від дня ембріотрансферу, а ультразвукова діагностика вагітності проводиться не раніше 21 дня після перенесення ембріонів [15]. Тому могла би виникнути ситуація, що дитина вже зачата, але факт її зачаття ще не встановлено закладом охорони здоров'я і в цей час особа відкликає

свою згоду. Вважаємо, що особа має право на відкликання своєї згоди на застосування допоміжних репродуктивних технологій до моменту проведення відповідних медичних маніпуляцій.

Відкликати свою згоду дружина або чоловік може шляхом подання заяви до закладу охорони здоров'я, в якому вони проходять лікування безпліддя методами допоміжних репродуктивних технологій. Вважаємо, що така заява може бути подана в письмовій формі. Не обов'язковим є її нотаріальне посвідчення, адже воно вимагає дотримання певного порядку, визначеного законодавством про нотаріат, який може тривати певний період в часі. Тому чоловік може не встигнути до початку проведення відповідних медичних маніпуляцій відкликати свою згоду.

Висновки

1. Дитина, народжена дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій, завжди походить від матері. Згода чоловіка на застосування щодо дружини допоміжних репродуктивних технологій має бути письмовою та нотаріально засвідченою. Це свого роду буде додатковим засобом охорони прав та законних інтересів учасників сімейних правовідносин при застосуванні допоміжних репродуктивних тех-

нологій, виключить можливість виникнення різного роду порушень їх прав та законних інтересів. У разі повторного запліднення дружини в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій або зміни виду методики застосування допоміжних репродуктивних технологій потрібна додаткова письмова згода подружжя, тобто як дружини, так і чоловіка.

2. Один із членів подружжя має право на відкликання своєї згоди на застосування допоміжних репродуктивних технологій шляхом подання заяви в простій письмовій формі до закладів охорони здоров'я. Таке право можна реалізувати до проведення медичних маніпуляцій.

Конфлікт інтересів

Дана стаття є результатом одноособової наукової роботи автора. Конфлікт інтересів відсутній.

Вираз вдячності

Висловлюю свою вдячність доктору юридичних наук, доценту Ю.М. Юркевичу, завідувачу кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ за підтримку та допомогу у написанні цієї статті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонюк О. Проблемні питання визначення походження дитини, народженої сурогатною матір'ю. URL: <https://blog.liga.net/user/eantonuk/article/31409> (дата звернення: 15.01.2020).
2. Головащук А. П. Цивільно-правове регулювання відносин, пов'язаних із застосуванням допоміжних репродуктивних технологій: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 258 с.
3. Гуменна Н. Особливості визначення в Україні походження дитини, народженої сурогатною матір'ю. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 5/2. С. 41–46.
4. Коренга Ю. В. Договір сурогатного материнства в сімейному праві України: монографія. Луцьк: Вежа друк, 2015. 188 с.
5. Герц А. А. Договірні зобов'язання у сфері надання медичних послуг: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Львів, 2016. 421 с.
6. Розгон О. В. Колізійне регулювання встановлення походження дитини при застосуванні сурогатного материнства. *Альманах міжнародного права*. 2017. Вип. 17. С. 123–133.
7. Aramesh K. Iran's experience with surrogate motherhood: an Islamic view and ethical concerns. *Journal of Medical Ethics* 2009;35:320–322.
8. Рубець І. Проблеми правового регулювання посмертних репродуктивних програм. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2011. Вип. 54. С. 245–252.
9. Post-mortem sperm retrieval in new European Union countries: case report / J. Dostal et al. *Hum Reprod*. 2005. № 20 (8). P. 2359–2361. URL: <https://academic.oup.com/humrep/article/20/8/2359/618517> (дата звернення: 15.01.2020).
10. Zafran, Ruth, Dying to Be a Father: Legal Paternity in Cases of Posthumous Conception (September 1, 2007). *Houston Journal of Health Law and Policy*, Vol. 8, No. 1, 2008. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1013424> (дата звернення: 15.01.2020).
11. Posthumous Assisted Reproduction from Islamic / Reza Omani Samani et al. *Perspective Royan Institute International Journal of Fertility and Sterility*. 2008. Vol. 2. P. 96–100.
12. Терешко Х. Я. Інформація як об'єкт цивільних правовідносин у сфері медичного обслуговування: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2019. 227 с.
13. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 15.01.2020).

14. Рубець І. Застосування допоміжних репродуктивних технологій: суб'єктний склад і його законодавчі обмеження. *Підприємництво, господарство і право*. 2011. № 8. С. 68–73.
15. Порядок застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні, затверджений наказом МОЗ України від 09.09.2013 р. № 787. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13> (дата звернення: 15.01.2020).
16. Голубева Н. Ю. Встановлення батьківства і материнства при застосуванні штучних методів репродукції людини. *Актуальні проблеми цивільного права та процесу: матер. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. ім. Ю. С. Червоного (м. Одеса, 13 груд. 2013 р.)*. Одеса: Фенікс, 2014. С. 16–20.
17. Рішення Солом'янського районного суду м. Києва від 31.03.2011 р. у справі № 2-381\11. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/15549916>.
18. Рішення Сімферопольського районного суду Автономної Республіки Крим від 23.04.2012 р. у справі № 2-2567/11. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/23863845> (дата звернення: 15.01.2020).
19. Ухвала колегії суддів судової палати у цивільних справах Апеляційного суду Автономної Республіки Крим від 26.07.2012 р. у справі №: 22-ц/0190/4084/2012. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25458566> (дата звернення: 15.01.2020).
20. Ухвала Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 18.11.2015 р. у справі № 6-27563ск15. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53899671> (дата звернення: 15.01.2020).
21. Сенюта І. Я. Цивільні правовідносини у сфері надання медичної допомоги в Україні: питання теорії і практики: дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2018. 500 с.
22. Рішення Долинського районного суду Івано-Франківської області від 13.06.2017 р. у справі № 343/2068/16-ц. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67251902> (дата звернення: 15.01.2020).
23. Рішення Комунарського районного суду м. Запоріжжя від 18.09.2018 р. у справі № 333/2073/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76850623>.
24. Judgment of the European Court of 10 April 2007 on the merits of the application № 6339/05 Evans v. the United Kingdom. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-80046> (дата посилання: 15.01.2020).
25. Конончук Н. М. Презумпція шлюбного походження дитини за сімейним законодавством України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія юридичні науки*. 2014. Вип. 6-2. Т. 2. С. 16–19.

REFERENCES

1. Antonyuk, O. *Problemni pytannya vyznachennya pokhodzhennya dytyny, narodzhenoji surohatnoyu matir'yu* [Problematic Issues of Determining the Origin of a Child Born to a Surrogate Mother]. Retrieved from: <https://blog.liga.net/user/eantonuk/article/31409> (in Ukr.).
2. Holovashchuk, A. P. (2017). *Tsyvil'no-pravove rehulyuvannya vidnosyn, pov'yazanykh iz zastosuvannyam dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohiy* [Civil law regulation of relations related to the use of assisted reproductive technologies]. Candidate's thesis (12.00.03). Kyiv (in Ukr.).
3. Humenna, N. (2016). *Osoblyvosti vyznachennya v Ukrayini pokhodzhennya dytyny, narodzhenoji surohatnoyu matir'yu* [Features of determining in Ukraine the origin of a child born to a surrogate mother]. *Visegrad Journal on Human Rights*, 5(2). 41–46 (in Ukr.).
4. Korenha, YU. V. (2015). *Dohovir surohatnoho materynstva v simeynomu pravi Ukrayiny* [Surrogate motherhood contract in family law of Ukraine]. Monohrafiya. Luts'k: Vezha druk (in Ukr.).
5. Herts, A. A. (2016). *Dohovirni zobov'yazannya u sferi nadannya medychnykh posluh* [Health care contractual obligation]. Doctor's thesis (12.00.03). L'viv (in Ukr.).
6. Rozhon, O. V. (2017). *Koliziyne rehulyuvannya vstanovlennya pokhodzhennya dytyny pry zastosuvanni surohatnoho materynstva* [Conflict regulation of establishing the origin of the child when using surrogate motherhood]. *Al'manakh mizhnarodnoho prava*, (17). 123–133 (in Ukr.).
7. Aramesh, K. (2009). Iran's experience with surrogate motherhood: an Islamic view and ethical concerns. *Journal of Medical Ethics*, (35) 320–322.
8. Rubets', I. (2011). *Problemy pravovoho rehulyuvannya posmertnykh reproduktyvnykh prohram* [Problems of legal regulation of posthumous reproductive programs]. *Visnyk L'vivskoho universytetu. Seriya yurydychna*, (54). 245–252 (in Ukr.).
9. Dostal, J. et al. (2005). Post-mortem sperm retrieval in new European Union countries: case report. *Hum Reprod*, 20(8). 2359–2361. Retrieved from: <https://academic.oup.com/humrep/article/20/8/2359/618517>.
10. Zafran, Ruth (2008). Dying to Be a Father: Legal Paternity in Cases of Posthumous Conception. *Houston Journal of Health Law and Policy*, 8(1). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=1013424>.
11. Reza Omani Samani et al. (2008). Posthumous Assisted Reproduction from Islamic. *Perspective Royan Institute International Journal of Fertility and Sterility*, (2). 96–100.

12. Tereshko, KH. YA. (2019). *Informatsiya yak ob'ekt tsyvil'nykh pravovidnosyn u sferi medychnoho obsluhovuvannya* [Information as an object of civil legal relations in the field of health care]. Candidate's thesis (12.00.03). Kyiv (in Ukr.).
13. *Simeynyy kodeks Ukrainy* [Family Code of Ukraine]. (10.01.2002 No 2947–3). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (in Ukr.).
14. Rubets', I. (2011). Zastosuvannya dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohiy: sub'yektnyy sklad i yoho zakonodavchi obmezheniya [The use of assisted reproductive technologies: subject composition and its legal limitations]. *Pidpryyemnytstvo, hospodarstvo i pravo*, (8). 68–73 (in Ukr.).
15. *Poryadok zastosuvannya dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohiy v Ukraini* [Procedure for the use of assisted reproductive technologies in Ukraine]. Nakaz MOZ Ukrainy (09.09.2013 No 787). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13> (in Ukr.).
16. Holubyeva, N. YU. (2014). Vstanovlennya bat'kivstva i materynstva pry zastosuvanni shtuchnykh metodiv reproduktsiyi lyudyny [Establishing paternity and motherhood when using artificial methods of human reproduction]. *Aktual'ni problemy tsyvil'noho prava ta protsesu: mater. mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf. im. YU. S. Chervonoho* (m. Odesa, 13 hrud. 2013 r.). Odesa: Feniks (s. 16–20) (in Ukr.).
17. Rishennya Solom'yans'koho rayonnoho sudu m. Kyveva [Judgment of the Solomensky District Court of Kyiv]. (31.03.2011 u spravi No 2-381\11). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/15549916> (in Ukr.).
18. Rishennya Simferopol's'koho rayonnoho sudu Avtonomnoyi Respubliki Krym [Judgment of the Simferopol District Court of the Autonomous Republic of Crimea]. (23.04.2012 u spravi No 2-2567/11). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/23863845> (in Ukr.).
19. Ukhvala kolehiyi suddiv sudovoyi palaty u tsyvil'nykh spravakh Apelyatsiynoho sudu Avtonomnoyi Respubliki Krym [Decision of the panel of judges of the judicial chamber in civil cases of the Court of Appeal of the Autonomous Republic of Crimea]. (26.07.2012 u spravi No 22-c/0190/4084/2012). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/25458566> (in Ukr.).
20. Ukhvala Vyshchoho spetsializovanoho sudu Ukrainy z rozhlyadu tsyvil'nykh i kryminal'nykh sprav [Decision of the High Specialized Court of Ukraine on Civil and Criminal Cases]. (18.11.2015 u spravi No 6-27563sk15). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53899671> (in Ukr.).
21. Senyuta, I. YA. (2018). *Tsyvil'ni pravovidnosyn u sferi nadannya medychnoyi dopomohy v Ukraini: pytannya teorii i praktyky* [Civil relations in the field of medical care in Ukraine: issues of theory and practice]. Doctor's thesis (12.00.03). Kyiv (in Ukr.).
22. Rishennya Dolyns'koho rayonnoho sudu Ivano-Frankivs'koyi oblasti [The decision of the Dolynsky District Court of Ivano-Frankivsk region]. (13.06.2017 u spravi No 343/2068/16-c). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67251902> (in Ukr.).
23. Rishennya Komunars'koho rayonnoho sudu m. Zaporizhzhya [Judgment of the Communal District Court of Zaporizhzhya]. (18.09.2018 u spravi No 333/2073/18). *Yedynyy derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'*. Retrieved from: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/76850623> (in Ukr.).
24. Judgment of the European Court of 10 April 2007 on the merits of the application No 6339/05 Evans v. the United Kingdom. Retrieved from: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-80046>.
25. Kononchuk, N. M. (2014). *Prezumptsiya shlyubnoho pokhodzhennya dytyny za simeynym zakonodavstvom Ukrainy* [The presumption of a child's marital origin under the family law of Ukraine]. *Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya yurydychni nauky*, 6-2. (2). 16–19 (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:

Форум права: 60 pp. 13–20.

Related identifiers:

10.5281/zenodo.3577552

http://forumprava.pp.ua/files/013-020-2020-1-FP-Vovk_4.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2020_1_4.pdf
License (for files):

Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 03.02.2020

Accepted: 24.02.2020

Published: 26.02.2020

Cite as:

Вовк, М. З. (2020). Визначення походження дитини, народженої дружиною в результаті застосування допоміжних репродуктивних технологій. Форум Права, 60(1). 13–20. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3577552>.

Vovk, M. Z. (2020). Vyznachennya pokhodzhennya dytyny, narodzenoyi druzhynoyu v rezul'tati zastosuvannya dopomizhnykh reproduktyvnykh tekhnolohiy [Determining the Origin of a Child Born to a Wife as a Result of the Use of Assisted Reproductive Technologies]. *Forum Prava*, 60(1). 13–20. DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3577552>.